

## ФРАГМЕНТ ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ (лексико-словотвірна мікросистема з коренем \**Tur-*)

Статтю присвячено реконструкції фрагмента праслов'янського антропонімного фонду — лексико-словотвірної мікросистеми з коренем \**Tur-*. На основі доступних джерел автору вдалося відновити понад 130 потенційних праантропонімів.

Ключові слова: антропонім, праантропонім, праслов'янська реконструкція.

Заголовні архетипи (і фактичний матеріал, на основі якого їх реконструйовано) з *и*-вокалізмом включено до числа похідних від іє. \**ter-* 'терти' як наслідок вторинного аблаута. На думку Т. М. Богоедової, полівокалічний корінь \**ter-* реалізувався в слов'янських мовах з огласовками \**ter-*, \**tor-*, \**tar-*, \**ťr-*, \**tir-*, \**tyr-*. Ступінь редукції в даному разі можна розглядати як базовий для розвитку вторинного аблаута (див. Богоедова<sup>1</sup>, 25).

Первісні (безафіксні) \***Тургь**, \***Туґа** реконструюються з огляду на: ст.-укр. Марьтинъ *Тур*, 1537 р. (АЮЗР, VIII/4, 237), Васил *Тур*, 1649 р. (Реєстр, 220), укр. Iwan *Tur*, 1735 р. (АЮЗР, VI/1, прил. 405), *Тур* (Кравченко, 174), *Тура* (Чучка, 561), ст.-рос. Василий *Тур*, 1495 р. (Веселовский, 325), *Тур* Іванец Менъшой, 1521 р. (ДДГ, 414), Іванъ *Туръ*, 1554 р. (АГР, I, 192), ст.-бр. Корнило *Туръ*, 1511 р. (Грушевский, 2, 18), бр. *Тур* (Бірыла, 418), ст.-серб. *Tur*, 1366 р., *Tura*, 1559 р. (Pavlović, 172), хорв. *Tura* (Leksik, 693), ст.-п. *Tur*, 1388 р. (SSNO, V, 489), Iwan *Thur*, 1569 р. (Tichoniuk, 65), п. *Tur*, *Tura* (SN, IX, 622), ч. *Tur* (ЧП), *Tura* — особове ім'я (Kott, IV, 229), луж. *Thur*, 1527 р. (Wenzel, II/2, 142). Пор. також *Turo*, IX ст., *Taur*, 1111 р. — антропоніми в альпійських слов'ян (Kronsteiner 210 — з реконструкцією \**Turъ*). Про глибину відносної хронології псл. \**Turъ* свідчить іллр. *Turo* (Krahe, 120).

Псл. \**Turъ* мотивоване відповідним апелятивом, найімовірніше, у значенні 'Bos primigenius', рефлeksi якого збереглися в більшості слов'янських мов (ЕСУМ, 5, 677–678). Пор., однак, укр. діал. *тур* 'жук-носорог' (Лисенко, 20), рос. діал. *тур* 'частина тіла людини нижче спини; зад' (Новгор. словарь 1209), 'чорт' (НОС, 11, 72), 'велика корзина' (СРДГ, 3, 164), кашуб. *tur* 'сильна, міцна людина' (Woguś, 654). Як хвалебний епітет у значенні 'могутній, сильний' слово *тур* фігурує в «Слові о полку Ігоревім»: *Буи Туръ Всеволодь*. У сербських піснях лексема *тур* має значення 'юнак, богатир'. Припускають також, що *тур* першопочатково означав бика — епітет бога сонця (Виноградова, 75–78).

Із базовим антропонімом *Тур* пов'язане походження назв населених пунктів та інших топооб'єктів на зразок укр. *Тури*, *Турівка* (6), *Турова*, *Турове* (4), бр. *Ту-*

<sup>1</sup> Список скорочень див. у кінці статті.

раў (Гомельська обл.), згадане в літописі під 980 р. (ПСРЛ, I, 76), ст.-рос. *Турово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ, I/1, 169), рос. *Турова* — в колишніх Новгородській, Олонецькій, Пермській, Смоленській (3) губ., *Турово* (37) — ойконіми в різних регіонах та ін. (Vasmer RGN, IX, 223–225).

Словотвірна система суфіксальних дериватів попередньо має такий вигляд: праантропоніми з *-k/-č-* у суфіксальній морфемі:

\***Turaka**, \***Turakъ** / \***Turačъ**: ст.-укр. Івашка *Турака*, 1666 р. (Лазаревский, 57), укр. *Турак* (Богдан, 307), *Турач* (ОКІУМ), ст.-рос. Федор Фомин *Турач*, 1564 р. ~ діал. *турач* ‘куріпка’ (Веселовский, 325), Нефедко Фомін синъ *Тураков*, 1629 р. (КВ, 273), рос. *Туракин* (РУС, 426), *Тураков* (ЖПТ), (похідні) *Туракино*, *Тураково*, *Турачево* — назви поселень у колишніх Пензенській, Владимирській та Ярославській губ. (Vasmer RGN, IX, 217) ~ рос. діал. *турáк* у виразі *под тураком* ‘під хмелем, п’яний’ (СРГ Коми, 321), *турáк* ‘плетений з лози кошик’ (СРГПр., 4, 83), *туракі* мн. ‘велика риба’ (Мызников Поволжье, 444), *турáч* ‘сплетена з гілок посудина’ (СРГСУ, 5, 105), *турáчка* ‘валик у ткацькому верстаті, на який натягують нитки’ (Подвысоцкий, 176), бр. (похідне) *Тураки* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN, IX, 217), слн. *Turak* (ZSSP, 653), хорв. *Turak* (Leksik, 693), ст.-п. *Turak*, 1488 р. (SSNO, V, 489), п. *Turak*, *Turacz* (SN, IX, 622), ч. *Turák* (ЧП), слц. *Turáček*, XVIII ст. (Bernát, 104), *Turák* (TP, 200).

\***Tur’акъ**: друс. *Турякъ*, 1097 р. (Тушиков, 406), укр. *Туряк* (СП, 355), п. *Turzak* (SN, IX, 629), ч. *Turiak* (ЧП), слц. *Turiak* (TP, 200).

\***Турьякъ** — похідне на *-акъ*, мотивоване псл. \**Турьъ*: бр. (похідне) *Тур’якава* — ойконім у Мінській обл. (Пап. Мін., 266), слн. *Turjak*, 1533–1537 рр. (VZS, 8, 119), *Turjak* — сучасне прізвище (ZSSP, 654), ст.-серб. **Тоурьякъ**, 1219–1220 рр. (Зборник, I, 91), хорв. *Turjak* (Leksik, 694). Щодо мотивації пор., наприклад, рос. діал. *турьяк* ‘квітка’ (ЯОС, 9, 121).

\***Turuka**, \***Turukъ**: укр. *Turuk*, 1735 р. (АЮЗР, VI/1, прил. 405), рос. *Туруков*, *Турукин* (ЖПТ), (похідне) *Турукова* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (Vasmer RGN, IX, 226) ~ рос. діал. *турúk* ‘стрімка скеля’ (СРГС, 5, 106).

\***Turyka** / \***Turyčъ** < \**Turykjъ*: ст.-укр. Миско *Турычъ*, 1649 р. (Реєстр, 188), рос. *Турыкин*, *Турычев* (ЖПТ), (відантропонімне похідне) *Турыково* — ойконім у колишній Костромській губ. (Vasmer RGN, IX, 228).

\***Турька**, \***Турько**, \***Турькъ**: укр. *Турко* (м. Черкаси), бр. *Турок*, *Турко* (Бірыла, 418), серб. *Турко* (Морошкин, 195), хорв. *Turek* (Leksik, 694), слн. *Turek*, *Turko* (ZSSP, 654), ст.-п. *Turek*, 1640 р. (Bubak, II, 109), п. *Turek* (SN, IX, 625), ст.-ч. *Turka* (XIII ст. — *Turca*) (Pleskalová, 143), ч. *Turek* (ЧП), ст.-слц. *Juraj Turek*, 1542 р. (SLL, I, 239), *Joannes Turek*, 1592 р. (UFP, 1, 458), *Ladislaus Turek*, 1649 р. (UFP, 2, 269), слц. *Turek* (TZ Bratislava, 371), луж. *Turk*, *Turka* (Wenzel, II/2, 143) ~ рос. діал. *тúрок* ‘відлюдок’ (СВГ, 11, 77), ‘закуток за піччю’ (Мызников Беломорье, 445).

Інші праантропоніми-демінітиви:

\***Ture**: укр. *Турятко* (ЖПТ), (похідне) *Турятка* — назва поселення в Чернівецькій обл., ст.-рос. Івашко *Турята* (ПС, VII, 162), (похідне) *Турятино* — назва пустища в колишньому Суздальському пов. (АИ, 1, 414), рос. (похідні) *Турята*, *Турята Малые* — ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN, IX, 230), слн. *Ture* (ZSSP, 653), *Ture* — прізвисько (Malnar, 199). Пор. також слов’ян. *Tureta* — назва населеного пункту в землі історичних ободритів та велетів-лютичів (Skalová, 78). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *туря́* ‘маля тура’ (ЕСУМ, 5, 677).

\***Турьсь**: укр. *Турець* (СП, 354), рос. *Турцев* (РІ Хм., 4, 867), ст.-рос. (похідне) *Турцова*, XV ст. — мікротопонім у Новгородсько-Псковській землі (Корецький, 287), бр. *Турэц* (Бірьла, 418), хорв. *Turesc, Turac* (Leksik, 693, 694), п. *Turesc* (SN, IX, 629) ~ рос. діал. *турэц* 'берестяна шпулька' (СРГК, 6, 538).

\***Turica**: укр. *Туриця* (Горпинич, 322), ст.-рос. Микула Никитичь *Турицынь*, XVI ст. (НПК, V, 206), (похідне) Борок *Турицын*, 1580 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ, 456), рос. *Турицын* (ЖПТ), (похідні) *Турицы* — ойконім у колишній Псковській губ., *Турицына* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN, IX, 220), серб. *Turica* (Pavlović, 172), хорв. *Turica* (Leksik, 694). Пор. також іллір. *Turica* (Krahe, 120).

В основу наведених антропонімів покладено відповідні апелятиви, пор. укр. *туріця* 'самиця тура', 'бруд на тілі', 'дрібні частини дерева, які випадають при свердлінні' (ЕСУМ, 5, 680, 681), бр. діал. *турьца* 'шабельник болотний' (Бейліна, 219), *туріця* 'дика корова', перен. 'міцна, здорова жінка' (Носович, 644), рос. діал. *туріця* 'скупа, заощадлива людина' (Дуров, 412), болг. діал. *турічка* 'клубок паперових чи шовкових ниток' (Швецова, 96).

\***Turikъ**: укр. *Турик* (Богдан, 308), *Турік* (Волинськ. обл.), ст.-рос. Микита *Туриков*, 1438 р. (Тушиков, 792), Федор Дмитриевич Всеволож *Турик*, XV ст. (Веселовский, 326), (похідні) *Туриково* — ойконім, *Туриковъ*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК, III, 831; VI, 224), рос. *Турик* (ЖПТ), бр. *Турьк* (Бобрык, 238), п. *Turik* (SN, IX, 625), слц. *Турик / Turik* (Дуйчак, 232), луж. *Turik* (Wenzel, II/2, 143).

Праформа мотивована псл. \**turikъ*, яку континують рос. діал. *турік* 'груди, грудна клітка' (Герасимов, 386), 'незграбна людина' (Пюльзю, 288), 'різновид жіночої зачіски' (Мызников Беломорье, 445) і под.

\***Turicъ**: укр. *Турич* (Богдан, 308), рос. *Туричев* (ЖПТ), серб. *Turic* — сучасне прізвище (Nosić, 240), хорв. *Turic* (Leksik, 694), слн. *Turic* (ZSSP, 654).

На основі серб. *Boturici* (Im. m., 90) — ойконім можна відновлювати праантропонім \***Boturicъ** < \***Poturicъ** (одзвінчення глухого в етимологічній позиції неодзвінчення).

Похідні з консонантом *-b-* у суфіксі:

\***Tureѣba**, \***Tureѣbъ**: ст.-укр. Фома *Турябинъ*, 1660 р. (Юркевич, 173), укр. *Туряб* (Редько, 1, 1078).

\***Turiba**: хорв. *Turiba* (Leksik, 694). Стосовно словотвірної моделі пор., наприклад, псл. \**kosiba* (ЭССЯ, 11, 139) та ін.

\***Turoba**, \***Turobъ**: ст.-укр. *Thurobin*, XVI ст. — ойконім (Жерела, II, 220), Федоръ *Туробченко*, 1666 р. (Лазаревский, 41), ст.-рос. Олферко *Турубановъ*, 1495 р. (Тушиков, 792) < \**Туроб-ан-овъ*, Алексей *Туробов*, 1699 р. (КДГ, 11, 129), *Турабово*, XVII ст. назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ, 45, 401), рос. *Туробов* (ЖПТ), Микитка Сидоров сын *Турубин*, 1701 р. (ПКВМ, 159), (похідні) *Турубино* — ойконім у колишній Псковській губ., *Турабово* (2) — назви поселень у колишній Ярославській губ. (Vasmer RGN, IX, 216, 226), ст.-бр. (похідне) *Туробля*, XVI ст. — топонім (ПКПС, II, 4), бр. Евдокимъ *Туробанъ*, 1797 р. (BC, 1, 402) < *Туроб-анъ*, хорв. *Turob* (Leksik, 695), п. *Turobin* (SN, IX, 627), (похідне) *Turobin* — ойконім (Rospond, 404).

\***Турьба**: ст.-серб. *търьвик*, 1240 р. (Даничић, III, 326).

Деривати з консонантом *-g-* у суфіксі:

\***Turaga**: ст.-рос. Якушь *Турагинъ*, XVI ст. (НПК, V, 622), рос. *Турагин* (КП Твер.).

**Turega** ?, **\*Turega** ? : укр. *Турега* (Львівська обл.).

**\*Turiga** / **\*Turyga**: ст.-рос. Гридя *Турьга*, 1498 р. (НПК, I, 468), Малыга *Турьгин*, 1560 р. (Бахрушин, I, 127), Овдокимъ *Турьгинъ*, 1654 р. (Тупиков, 793), (похідні) *Турьжскіна пустошь*, 1551–54 рр. — у колишньому Тверському пов. (ПМТ, 274), *Турьгино* — назва поселення в Московській обл., відомого з 1646 р. (Поспелов, 273), рос. *Турьгин* (ЖПТ), *Турьгово* — найменування поселення в колишній Псковській губ. (Vasmer RGN, IX, 219) ~ рос. діал. *турьжска* ‘відерце’ (Дилакторский, 514), бр. *Турьгина* ж. (м. Мінськ).

Похідні з консонантом -х- / -š- у суфіксі:

**\*Turaxa**, **\*Turaxъ** / **\*Turašъ** < **\*Turaxъ**: укр. *Тураш* (Богдан, 307), рос. *Турашин*, *Тураш* (ЖПТ), (похідні) *Турашевский Приселок*, *Турашевский Прислон*, *Турашевской* (2), *Тураши* — ойконіми в колишніх Вологодській та В'ятській губ. (Vasmer RGN, IX, 217), серб. *Турашин* (Морошкин, 195), хорв. *Turach* (Leksik, 693), п. *Turasz* (SN, IX, 623). Щодо мотиваційних засад зішлемося на рос. діал. *турáх*: *под турáхом* ‘у стані сп'яніння’ (Новосиб., 545), *турáшка* ‘берестяний поплавок для сітки у формі згорнутої трубки’ (СРГК, 6, 538).

**\*Turoxa** / **\*Turoša**, **\*Turošъ**: укр. *Турош* (ЕТ, 716), ст.-рос. (похідне) *Турошкова*, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородщині (НПК, IV, 424), рос. *Турошев* (ЖПТ), хорв. *Turoš* (Leksik, 695), ст.-п. *Turosz*, 1486 р. (SSNO, V, 490), п. *Turocha*, *Turosza*, *Turyszew* (SN, IX, 625, 628).

**\*Turuxa** / **\*Turuša**, **\*Turušъ**: укр. *Туруша* (КПУ Дн., 1, 157), ст.-рос. (похідне) *Турушево*, XVI ст. — назва поселення на Новгородщині (НПК, V, 450), рос. *Турухин*, *Турушев* (ЖПТ), (похідне) *Турушевская* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN, IX, 226).

**\*Turyxa**, **\*Turyša**, **\*Turyšъ**: ст.-рос. Івашко *Турьша*, 1615 р. (ГХ, 18), Малюта *Турьшкінъ*, 1635 р. (Тупиков, 793), Петрушка *Турьшев*, 1680 р. (Полякова, 228), (похідні) *Турьшево*, *Турьшкіна*, XVI ст. — назви поселень в історичній Новгородській землі (НПК, V, 382; IV, 278), рос. *Турьхин* (КПЧ), *Турьшев* (ЖПТ), *Турьшкін* (РДв., I/1, 486), (похідні) *Турьшино*, *Турьшкіно* (3) — топоніми в різних регіонах (Vasmer RGN, IX, 229).

Компактну групу становлять похідні з -j- у суфіксальній морфемі, пор.:

**\*Turajъ**, **\*Tur'ajъ**: укр. *Турай* (Данилишин, 43), ст.-рос. Андрей *Тураев*, 1465 р. (Веселовский, 325), Гарасим *Тураев*, 1668 р. (ОАРП, 360), (похідні) *Тураєво*, 1571 р. — ойконім у колишньому Волоцькому пов. (АСЗ, I, 295), *Тураєво*, XVI ст. — ойконім у колишньому Московському пов. (ПКМГ, I/1, 24), *Тураєво*, 1615 р. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ, 41, 66), рос. *Тураєв* (РУС, 426), *Тураєв* (ЖПТ), (похідні) *Тураєв*, *Тураєва* (2), *Тураєва Новая*, *Тураєва Старая*, *Тураєвка* (2), *Тураєво* (5), *Тураєвская*, *Тураи* (2) — ойконіми в різних регіонах (Vasmer RGN, IX, 216–217), бр. *Тураєв* (м. Новогрудок), п. *Turaj* (SN IX, 622), ч. *Turai*, *Turay* (ЧП), слц. *Turajová* ж., *Turay* (TZ Bratislava, 370, 371).

**\*Turějъ**: укр. *Турій* (PI ІФ, 4, 368), (похідні) укр. *Турієво* — назва урочища (с. Жалин Костопільськ. р-ну Ровенськ. обл.; Анк.), ст.-рос. *Турьєво*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишній Вологодському пов. (Сторожев, II, 251), воно ж *Турієво* — ойконім (Vasmer RGN, IX, 219), рос. *Турєєв* (ЖПТ).

**\*Turojъ**: рос. *Туроев* (ЖПТ).

**\*Turujъ**: укр. *Туруй* (КПУ Черниг., 1, 655), рос. *Туруєв* (ЖПТ).

**\*Turъjъ**: укр. *Турій* (Панчук 133), ст.-рос. (похідне) *Турьєва*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ, 308), рос. *Турьєв* (ЖПТ), хорв. *Turi*, *Turij* (Leksik, 694), п. *Turij* (SN, IX, 625). Щодо мотиваційних засад пор.,

наприклад, укр. діал. *турій* у сполучі *турі* *язикі* 'вид рослини' (ЕСУМ, 5, 677), рос. діал. *түрий* у виразі *засохнуть в турий рог* 'сильно схуднути' (СРГК, 6, 538).

Деривати з *-l-* у суфіксі:

\***Turalь**: ст.-рос. (похідне) *Туралево*, 1514 р. — ойконім у Старій Рязані (АСЗ, I, 141), рос. *Туралев* (ЖПТ), (похідні) *Turalevo* — ойконім у Македонії, *Turaliці* — в Боснії та Герцеговині (Im. m., 445).

\***Tureль**: укр. *Турелик* (Волинськ. обл.), хорв. *Tureljak* (Leksik, 693), п. *Turel* (SN, IX, 625), слц. *Turela*, 1715 р. (Krištof, 291).

\***Turoль**: укр. *Туроль* (РУС, 427), бр. *Туроль* (Бірыла, 418), п. *Turol* (SN, IX, 627).

\***Turula**, \***Turul'a**, \***Turulь**: укр. Івань *Туруля*, 1718 р. (ПЧП, 162), *Турула* (Богдан, 308), *Туруля* (Волинськ. обл.), *Туруль* (КПУ Черниг., 1, 655), ст.-рос. Васка *Туруль*, 1625 р. (УГГ, 133), рос. *Туруля* (Superanskaja, 63), *Турула*, *Турулев*, *Турулов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *туру́ля* 'про товсту жінку' (ЯОС, 9, 121), 'товста, незграбна жінка' (СВГ, 11, 77), слн. *Turula* (ZSSP, 654), п. *Turula*, *Turula* (SN, IX, 628, 629).

\***Turyль**: рос. *Турывев* (ЖПТ).

Пор. також віддієслівні похідні на *-a-dlo*, *-i-dlo* відапелятивного походження:

\***Turadlo**: рос. *Туралов* (ЖПТ) та ін. Заголовна праформа мотивована апелятивом віддієслівного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *турáти* 'дбати; турбуватися про когось, щось' (Піпаш, Галас, 197), бр. діал. *турáць* 'ганяти' (Курцова, 82) і под.

\***Turidlo**: укр. *Турило* — сучасне прізвище, (похідне) *Турилова* — назва поселення на Дону (Vasmer RGN, IX, 220), ст.-рос. (похідне) *Турилово*, 1504 р. — назва поселення в Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Леонид, 120), рос. *Турилов* (ЖПТ), *Турилово* (2) — ойконіми в колишній Костромській губ. (Vasmer RGN, IX, 220).

\***Turidльсь**: укр. *Турильче* — топонім у Тернопільській обл. — *j*-овий посесив від антропоніма \**Турилець*.

Псл. \***Turima**, \***Turimь** — дієприкметники пасивного стану на \**-i-m-* — відновлюються з огляду на: укр. *Туримченко* (ИС, 1915: 42), п. *Turzuma* (SN, IX, 629). Вони мотивовані інфінітивом \**turiti* (*se*) > укр. *турі́ти* 'гнати' (Грінченко, 4, 296), рос. діал. *турі́ть* 'гнати або зганяти, лякати, проганяти' (Даль, 4, 443–444), 'топити' (Шейн, 45), 'текти тонкою струєю' (ССГ, 11, 271), *турі́тьсья* 'поспішати' (Опыт, 234), бр. діал. *турі́ты* 'гнати' (ДСБр., 234) та ін.

Псл. \***Turoma**, \***Turomь** — пасивні дієприкметники на \**-o-m-* — континують укр. *Турум* (м. Київ) < \**Туром*, ст.-рос. (похідне) *Турумичи*, XV ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК, II, 283), рос. *Турома* (Лет. ЖС, 2004, № 40–52, 240), *Турумов* (КПЧ), бр. *Турумина* ж. (м. Мінськ), хорв. *Turoman* (Leksik, 695) < *Turom-an*.

Фактичний матеріал слов'янських мов дозволяє реконструювати низку праантропонімів із консонантом *-n-* у суфіксі:

\***Turanь**, \***Tur'ань**: укр. Трофим *Турань*, 1755–1769 рр. (Казіміров, 84), *Туран* — сучасне прізвище (м. Київ), *Туряник* (Богдан, 308), (похідне) *Турановка*, 1919 р. — ойконім у колишній Чернігівській губ. (ССЧ, 25), ст.-рос. Семень *Тураниновъ*, XVI ст. (НПК, VI, 863), *Туранцово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ, 41, 99), рос. *Туран* (ЖПТ), (похідні) *Тураново*, *Турановская* (2), *Турановщина*, *Тураны* (2) — ойконіми в колишніх Архангельській,



В'ятській та Московській губ. (Vasmer RGN, IX, 217), хорв. *Turan* (Leksik, 693), (похідне) *Turanovac* — ойконім (Im. m., 445), серб. *Турановић* (Пешикан, 482), п. *Turan* (SN IX, 623), ч. *Turan* (ЧП), ст.-слц. *Turan*, 1599 р. (Krištof, 279), слц. *Turan*, *Turian* (TZ Bratislava, 371), луж. *Turans*, 1670 р. (Wenzel, II/2, 143) ~ укр. діал. *туран* 'жужелиця' (ЕСУМ, 5, 685).

\***Турьянъ**, мотивоване псл. \**Туръѣ*: рос. *Турьянов* (ЖПТ), *Туриянов* (КПУ Ник., 3, 283), хорв. *Turjanac*, *Turjanić* (Leksik, 694), слн. *Turjan* (ZSSP, 654), слц. *Turjan* (TZ Bratislava, 371).

\***Турень**: укр. *Туренець* (м. Рівне), ст.-рос. Михайло Самсонович *Туренинь*, 1606 р. (Белокуров, 243), Тихон *Туренев*, 1640 р. (Веселовский, 326), рос. *Туреня* (Смоленськ. обл.), п. *Tureň* (SN, IX, 625), ч. *Turenič* (ЧП), слц. *Turenič* (TZ Bratislava, 371).

\***Turina**, \***Turинь**: ст.-укр. *Туринь*, 1614 р. (Тупиков, 405), Борис *Туриноенко*, 1649 р. (Реестр 343) — патронім на -енко, укр. *Тури* (Чучка, 562), рос. *Тури* (ЖПТ), бр. Давид *Турына*, 1767 р. (ИЮМ, XXI, 187), хорв. *Turin* (Leksik, 694), слн. *Turin* (ZSSP, 654), п. *Turin* (SN, IX, 625), ч. *Turín* (ЧП), слц. *Turinič* (TZ Bratislava, 371) ~ рос. діал. *туринка* 'однолемешна соха' (СРГСУ, 6, 113), серб. діал. *турин* 'рило, морда' (цит. за: Чучка, 562). Сюди ж *Turin*, 1162 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner, 211).

\***Туронь**, \***Туронь**: ст.-укр. Васка Федеров сын *Туронко*, 1666 р. (ПК, 370), укр. Отрохъ *Туроненко*, 1718 р. (ПЧП, 202), *Турон* (РУС, 427), *Туронь* (Панцьо, 121), рос. *Турон* (КПУ Зап., 1/2, 225), *Туронь* (ЖПТ), ст.-п. *Turoň*, XVI ст. (SSNO, V, 490), п. *Turon*, *Turoň* (SN, IX, 627), ч. *Turoň* (ЧП), слц. *Turoň* (TZ Bratislava, 372). Щодо мотивації пор. кашуб. *turón* 'сильна міцна людина' (Sychta, V, 411), слвц. діал. *turoň* 'вітрогон' (Buffa, 290).

\***Turuna**, \***Турунь**, \***Турунь**: укр. *Турун* (КПУ Черниг., 1, 229), ст.-рос. *Турун* Мартьянов, 1569 р. (Веселовский, 326), рос. *Турунов*, 1715 р. (Парфенова, 387), *Турунин*, *Турунов* (ЖПТ), (похідні) *Турунова*, *Туруново* (2) — ойконіми в колишніх Казанській та Симбірській губ. (Vasmer RGN, IX, 226), бр. *Турунок* (ЖПТ), п. *Turunek*, *Turuň* (SN, IX, 629) ~ укр. діал. *турун* 'жужелиця, Carabus Thoms.' (ЕСУМ, 5, 685).

\***Турунь**: ст.-рос. (похідне) *Турьнино*, XVI ст. — назва пустища в колишній Псковській губ. (ПКП, 443), рос. *Турьнин* (РУС, 427), (похідні) *Турьнина*, *Турьнино* — назви поселень у колишніх Калузькій та Тверській губ. (Vasmer RGN, IX, 228), п. *Turunięc* (SN, IX, 629).

Інші праантропоніми-субстантиви:

\***Turargъ**, \***Turargъ**: слн. *Turar* (ZSSP, 653), п. *Turarz* (SN, IX, 623).

\***Turuga**: укр. *Турура* (Новикова, 846), рос. *Турура* (КПЧ).

Похідні з -s- у суфіксальній морфемі:

\***Turasъ**, \***Turasъ**: укр. *Турас* (Богдан, 307), ст.-рос. *Турасъ*, XVII ст. — прізвисько (Соколов, 15), рос. *Турасов* (ЖПТ), хорв. *Turas* (Leksik, 693), п. *Turas*, *Turas* (SN IX, 628), слц. *Turas* (TZ Tmava, 176). Сюди ж слов'ян. *Турасъ* — в язичницькому антропоніміконі чувашів (Магницький, 87).

\***Turisъ**: укр. *Турис* (Богдан, 308), *Туріс* (Чучка, 562), рос. *Турисов* (ЖПТ), ч. *Turis* (ЧП), слц. *Turis* (TZ Bratislava, 371).

\***Turosoъ**, \***Turosoъ**: укр. *Турос* (Волинськ. обл.; Анк.), рос. *Туросов* (ЖПТ), п. *Turos*, *Turoś* (SN, IX, 628) ~ укр. діал. *туроса* 'шум, чутка, поговорі; плітки, брехня' (ЕСУМ, 5, 684).

\***Turusa**, \***Turusa**: укр. *Турус* (Богдан, 308), *Туруса*, 1911 р. (ДАВО, ф. 254, оп. 1, од. зб. 20, арк. 148), ст.-рос. Алешка *Турусинов*, 1680 р. (Полякова, 227),

рос. *Турусов, Турусин* (ЖПТ), (похідне) *Турусинова* — топонім у колишній В'ятській губ. (Vasmer RGN, IX, 226), п. *Turus* (SN, IX, 629). Стосовно мотивації наведені антропоніми можна зіставляти з апелятивами на зразок рос. діал. *туруса* у виразі *говорить турусу с лесу* 'плести нісенітниці' (ЯОС, 3, 84), *турўсць* 'говорити у сні', 'співати, тананикати' (Доп., 272).

\***Turysь**: п. (вторинне) *Turysiak* (SN, IX, 629).

Деривати з консонантом *-t-* у складі суфіксів:

\***Turatь**: рос. *Туратова* ж. (ЖПТ), хорв. *Turat* (Leksik, 693), п. *Turatyca* (Rymut, II, 628).

\***Turota** / \***Turyta**: ст.-рос. Івашко *Турьта*, 1624 р. (ПС, VII, 165), (похідне) *Турьтино* — ойконім у колишній Новгородській губ. (Vasmer RGN, IX, 228), ст.-п. *Turota*, 1510 р. (Rymut, II, 628).

На основі ст.-рос. *Турьще* Курьяновъ сынъ, 1558 р. (АГР, I, 175), Яковъ *Турьщевъ*, 1655 р. (Тупиков, 792), *Турьщевево*, XVI ст. — найменування пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ, I/1, 169), рос. *Турьщев* (ЖПТ), (похідні) рос. *Турьщева, Турьщево* (2) — назви поселень у колишніх Смоленській та Орловській губ., бр. *Турьщево, Турьщевичи* — топоніми в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN, IX, 220) можна відновлювати псл. \***Turišče**. Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *туріще* 'назва вола з рогами, які розкояться від основи, а з середини загнуті всередину' (ЕСУМ, 5, 677).

Є підстави для відновлення ад'єктивних праформ, зокрема:

\***Turavь(жь)**: рос. *Туравин* (ЖПТ).

\***Turevь** / \***Turovь(жь)**: укр. *Туров* (Богдан, 308), ст.-рос. Гридка *Туровь*, 1500 р., Тимошка *Туровой*, 1684 р. (Тупиков, 405, 792), рос. *Туров* (ЖПТ), макед. *Туров* (Речник, 612), хорв. *Turev, Turovac* (Leksik, 694, 695), п. *Turewicz* (SN, IX, 625) ~ рос. діал. *тўровый* 'швидкий, моторний' (НОС, 11, 72).

Фактичний матеріал, почерпнутий зі слов'янських антропоніміконів, дозволяє реконструювати окремі праформи композитного типу:

\***Turikopь**: укр. *Туриконь* (КПУ Дн., 1, 97).

\***Turobara**, \***Turobarь**: укр. *Турубара* (ОКІУМ), ст.-рос. Абросимъ *Турубаровь*, 1693 р. (АКС, 120), рос. *Турубаров* (СП, 355).

\***Turobodanь**: ст.-рос. *Турободан*, 1522 р. (Веселовский, 326).

\***Turobojь**: ст.-рос. *Турабой* Сумороков, XVI ст., Фома *Турьбаев*, 1576 р. (Веселовский, 325, 326), рос. *Турабой* (ЖПТ), *Туробоев* — сучасне прізвище, п. *Turobojski* (SN, IX, 627).

\***Turьjь Glazь**: ст.-рос. *Турьих Глаз Артемий*, 1585 р. (Веселовский, 327).

\***Turьjь Rogь**: ст.-рос. *Турий Рог*, 1587 р. (Веселовский, 326) ~ рос. діал. *засохнуть в турий рог* 'дуже схуднути' (СРГК, 6, 538).

\***Turodѣjь**: ст.-рос. Савелей *Туродѣв*, XVI ст. (Тексты, 94).

\***Turokolь**: рос. *Тураколов* (Ратиѣс, 2, 364).

\***Turomѣrь**: слов'ян. *Turomer* (1322 р. — Dabermer *Turemerson*) (Schlimpert, 148).

\***Turomora**: укр. *Туромора* (КПУ Зап., 19, 462), *Турумора* (КПУ Зап., 4, 228).

\***Turoнось**: укр. *Турунос* (КПУ Сум., 14, 54), ст.-рос. *Турунос* Семен, 1564 р. (Веселовский, 326), Мишка *Туруносовъ*, XVII ст. (Тупиков, 792), (похідне) *Туруносово*, 1589 р. — ойконім у колишньому Галицькому пов. (АСЗ, II, 64), рос. *Тураносов* (Волинськ. обл.; Анк.), (похідні) *Туруносово*, 1702 р. — назва пустища на Вологодщині (ПКВМ, 187), *Туруносовская* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN, IX, 226), *Туруносова* — оронім у Заонежжі (СТЗ, 151).

\***Turoqsъ**: укр. *Туроус* (СП, 355).

\***Turotarъ**: рос. *Турутатов* (КПУ Дон., 3, 451).

\***Turovѣrъ**: укр. (похідні) *Туроверов* (5) — ойконіми на Дону (Vasmer RGN, IX, 224), рос. *Туроверова* ж. (Лет. ЖС, 2005, № 14–26, 259), болг. *Туровѣров* (Илчев, 498), п. *Turower* (SN, IX, 628). Базова праформа мотивована псл. \**turi vēriti*.

\***Kosoturъ**: ст.-рос. Максимъ *Косотуровъ*, 1686 р. (КА, 68).

\***L'uboturъ**: рос. *Любатуров* (ЖПТ).

\***Vъrxoturъ**: рос. *Верхотуров* (Лет. ЖС, 2006, № 20, 147), бр. *Верхотуров* (м. Брест). Щодо мотивації пор., наприклад, девербативи укр. діал. *верхату́ра* ‘найвища вершина’ (Жегуц, Піпаш, 29), рос. діал. *верхоту́ра* ‘верх, верхня, найвища частина чого-небудь’ (ПОС, 3, 107) ~ укр. діал. *верхату́рити* ‘накладати високі копиці’ (Жегуц, Піпаш, 29) < \**vъrxъ turiti*.

Пор. ще праантропоніми, в основу яких покладено апелјативи віддієслівного походження.

\***Natura**, \***Naturъ**: укр. Сергій *Натуренко*, 1718 р. (ПЧП, 203), рос. *Натурин* (ЖПТ), п. *Natur*, *Natura* (SN, VI, 558), ст.-слц. *Natura*, 1620 р. (Kriřtof, 211) ~ болг. *натур* ‘про дармоїда, неробу’. Цит. за (ЭССЯ, 23, 178).

\***Obtura**, \***Obturъ**: ст.-рос. Федор *Оботур*, 1537 р., Неждан *Обатуров*, 1570 р. (Веселовский, 225), рос. *Отурин* (ЖПТ) та ін. Див. (Шульгач, 17–18) ~ \**obtura* (ЭССЯ, 30, 220–221).

\***Patura**, \***Paturъ**: рос. *Патуров* (ЖПТ), п. *Patura* (SN, VII, 230) ~ рос. діал. *патур* ‘рослина [...]’ (СРНГ, 25, 276).

\***Potura**, \***Poturъ**: ст.-укр. Marko *Poturowicz*, 1700 р. (Тупиков, 707), укр. Процько *Фотуренко*, 1718 р. (ПМП, 179) < \**Потуренко*, *Потура* (СП, 286), болг. *Поту́ров* (Илчев, 404), п. *Potura* (SN, VII, 514) ~ укр. *пóтур* ‘потурання’ (ЕСУМ, 5, 678), рос. діал. *потура́* ‘кріт’ (СРНГ, 30, 315), бр. діал. *поту́ра* ‘потурання’ (Клімчук, 47).

\***Poturajъ**: укр. *Потурай* (СП, 286), рос. *Потураев* (ЖПТ), (похідні) *Потураева*, *Потураево* — ойконіми в колишній Пермській губ. (Vasmer RGN, VII, 325), бр. *Потурай* (Бірыла, 317), п. *Poturaj* (SN, VII, 514) ~ рос. діал. *потура́й* ‘хмура, насушлена людина’ (СРНГ, 30, 315).

\***Poturakъ**: хорв. *Poturak* (Leksik, 526).

\***Poturica**: хорв. *Poturica* (Leksik, 526).

\***Poturičъ**: хорв. *Poturič* (Leksik, 527).

На основі укр. Катерина Алексеева дочь *Потуремцева*, 1782 р. (РС, 28), *Потуремець* (РУС, 338) < \**Потуримець* можна відновлювати псл. \***Poturimъ**.

\***Poturъjъ**: п. *Potury* (SN, VII, 514).

\***Proturъ**: укр. *Протуренко* — сучасне прізвище ~ рос. діал. *проту́р* у виразі *пустить на проту́р* ‘рішуче приступити до роботи’ (СРНГ, 33, 13), бр. діал. *прóтур* ‘велика голка’ (ДСБр., 183).

\***Sqtura**, \***Sqturъ**: рос. *Сутурик* (Память, 1, 87), *Сутурин* (ЖПТ), рос. *Шутурина* ж. (Лет. ЖС, 2008, № 18, 237) ~ рос. діал. *сутуры́* ‘хутрянні шаровари’, ‘наколінники’ (СРНГ, 42, 323).

\***Sъtura**, \***Sъturъ**: укр. *Штура* (Стехна, 85), рос. *Стуров* (ЖПТ) ~ рос. діал. *сту́рить* ‘засипати, скласти що-н. куди-н.’ (СРНГ, 42, 107).

\***řeturъ** (\***Sъturъ**): рос. (похідне) *Шетурова Гора* — ойконім у колишній Псковській губ. (Vasmer RGN, X, 282).



\***Tutura**, \***Tuturъ**, \***Tuturyъ**: рос. *Тутуров*, *Тутурин* (ЖПТ), (похідне) *Тутурово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Vasmer RGN, VIII, 231), болг. *Тутур*, *Тутурев* (Илчев, 499), слц. *Tutura* (TZ Trnava, 177).

\***Zatura**, \***Zaturъ**: ст.-укр. Назарь *Затуринь*, 1666 р. (Лазаревский, 92), укр. Ігнатъ *Затура*, 1718 р. (ДП, I, 88), болг. *Зату́ров* (Илчев, 210), слц. *Zatura* (TZ Trnava, 186) ~ рос. діал. *зату́рить* 'загнати, відправити куди-небудь' (НОС, 2, 80), бр. діал. *затурыць* 'загнати' (Яўсееў, 48) і под.

Проаналізований матеріал дав можливість відновити понад 130 потенційних праантропонімів. Більшість із них не має апелятивного підґрунтя, що свідчить про вагомість поміна propria у процесі реконструкції слов'янських лексичних старожитностей.

#### УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АГР — Акты, относящиеся до гражданской расправы древней России / Собр. и изд. А. Федотов-Чеховский.— СПб., 1860–1863.— Т. 1–2.
- АИ — Акты исторические и юридические и древние царские грамоты Казанской и других соседственных губерний, собр. Степаном Мельниковым.— Казань, 1859.— Т. 1.— 231 с.
- АКС — Актовая книга Стародубского городского уряда 1693 г. / Под ред. В. Л. Модзалевского.— Чернигов, 1914.— 136 с.
- Анк. — Анкета Института української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АСЗ — Акты служилых землевладельцев XV — начала XVII века / Сост. А. В. Антонов, К. В. Баранов.— М., 1997–2002.— Т. 1–3.
- АЮЗР — Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...].— К., 1859–1914.— Ч. 1–8.
- Бахрушин — *Бахрушин С. В.* Научные труды.— М., 1952–1959.— Т. 1–4.
- Бейліна — *Бейліна Д. А.* З батанічної терміналогії Палесся // Народная лексика / Рэд. А. А. Крывіцкі, Ю. Ф. Мацкевіч.— Мінск, 1977.— С. 216–220.
- Белокуров — Разрядные записи за Смутное время (7113–7121) / Сообщил С. А. Белокуров.— М., 1907.— 312 с.
- Бірыла — *Бірыла М. В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі.— Мінск, 1969.— 508 с.
- Бобрык — *Бобрык У.* Мянускі і прозвішчы Рэчыцкага раёна // Сёмыя Міжнародныя Доўнараўскія чытанні : Матэрыялы Міжнар. навук. канф. Рэчыца, 1–2 кастрыч. 2010 г. / Адк. рэд. В. М. Лебедзева.— Гомель, 2010.— С. 220–240.
- Богдан — *Богдан Ф.* Словник українських прізвиць у Канаді.— Вінніпег ; Ванкувер, 1974.— 354 с.
- Богоедова — *Богоедова Т. Н.* Славянские гидронимические континуанты праславянского \*tur- // Одес. лінгв. зб.— О., 2013.— Вып. 1.— С. 17–30.
- Веселовский — *Веселовский С. Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии.— М., 1974.— 382 с.
- Виноградова — Словарь-справочник «Слова о полку Игореве» / Сост. В. Л. Виноградова.— М., 1984.— Вып. 6.— 278 с.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов.— Витебск, 1883–1888.— Т. 1–5.
- Герасимов — *Герасимов М. К.* Словарь уездного череповецкого говора // Сб. Отд-ния рус. яз. и словесности.— 1910.— Т. 87. № 3.— С. 1–111.
- Горпинич — *Горпинич В. О.* Прізвища степової України : Словник.— Д., 2000.— 404 с.
- Грінченко — Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко.— К., 1907–1909.— Т. 1–4.
- Грушевский — *Грушевский А.* Пинское Полесье. Исторические очерки.— К., 1901–1903.— Ч. 1–2.
- ГХ — Город Хлынов в 1615 году по Дозорной книге кн. Ф. А. Звенигородского / Сообщил А. В-нь // Тр. Вят. учен. архив. комиссии.— Вятка, 1906.— Т. 3/4.— С. 1–34.

- ДАВО — Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль — *Даль В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка.— М., 1955.— Т. 1–4.
- Данилишин — *Данилишин О. М.* Дзвони пам'яті. Штрихи національно-визвольної боротьби Жидачівщини. 1939–1950-ті роки.— 2-е вид., доп., перероб.— Л., 2007.— 448 с.
- Даничић — *Даничић Ђ.* Рјечник из књижевних старина српских.— Београд, 1975.— Т. 1–3.
- ДДГ — Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–XVI вв. / Подгот. к печати Л. В. Черепнин.— М. ; Ленинград, 1950. — 586 с.
- Дилакторский — Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П. А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подгот. А. Н. Левичкин, С. А. Мызников.— СПб., 2006.— 677 с.
- ДПП — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. : Компюти та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підгот. до друку, вступ. ст. В. О. Мокляка.— Полтава, 2007.— Т. 1.— 400 с.
- Доп. — Дополнение к Опыту областного великорусского словаря.— СПб., 1858.— 328 с.
- ДСБр. — Дыялектны слоўнік Брэстчыны / Рэд. Г. М. Малажай, Ф. Д. Клімчук.— Мінск, 1989.— 294 с.
- Дуйчак  
Дуров — *Дуйчак М.* Антропонімія Пряшівщини.— Пряшів, 2003.— 349 с.  
— *Дуров И. М.* Словарь живого поморского языка в его бытовом и этнографическом применении / Изд. подгот. И. И. Муллонен (отв. ред.), В. П. Кузнецова, А. Е. Беликова.— Петрозаводск, 2011.— 455 с.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови : В 7 т. / За ред. О. С. Мельничука.— К., 1982.— Т. 1.—
- ЕТ — Епопея трагізму : Сер. «Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом».— К., 2006.— Т. 4.— 880 с.
- Жегуц, Піпаш — *Жегуц І., Піпаш Ю.* Словник гуцульського говору в Закарпатті.— Мюнхен, 2001.— 180 с.
- Жерела — Жерела до історії України-Руси.— Л., 1895–1913.— Т. 1–7.
- ЖПТ — Жертвы политического террора в СССР.— <http://lists.mono.ru>.
- Зборник — Зборник средьвековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника / Приред.: В. Мошин, С. Ђирковић, Д. Синдик.— Београд, 2011.— Књ. 1: 1186–1321.— 652 с.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите.— София, 1969.— 627 с.
- ИС 1915 — Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях (По сведениям справочного отдела Красного креста).— Пг., 1914–1915.
- ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актов книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина.— Витебск, 1871–1906.— Вып. 1–32.
- КА — Кунгурские акты XVII века (1668–1699 г.) / Изд. А. Г. Кузнецова, ред. А. А. Титов.— СПб., 1888.— 292 с.
- Казіміров — Село Дягова в матеріалах «Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр.» / Упоряд. Д. Казіміров.— Чернігів, 2013.— 232 с.
- КВ — Книга Вяцких пригородков Слобоцкого да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // Тр. Вят. учен. архив. комисси.— Вятка, 1916.— Вып. 3–4. Отд. 2.— С. 1–346.
- КДГ — Каталог древнерусских грамот, хранящихся в отделе рукописей ГПБ им. М. Е. Салтыкова-Щедрина.— Ленинград, 1991.— Вып. 11.— 246 с.
- Клімчук — *Клімчук Ф. Д.* З лексікі вёскі Камянюкі Каменецкага раёна // Жывое народнае слова : Дыялекталаг. зб. / Рэд. А. П. Міхайлаў, І. Я. Яшкін.— Мінск, 1992.— С. 36–55.

- Корецький — *Корецький В. И.* Вновь открытые новгородские и псковские грамоты XIV–XV вв. // Археографический ежегодник за 1967 год.— М., 1969.— С. 275–290.
- КП Твер. — Тверская земля в военной истории России. Книга памяти.— <http://www.history.tver.ru>.
- КПУ Дн. — Книга пам'яті України : Дніпропетровська область.— Д., 1993–1997.— Т. 1–12.
- КПУ Дон. — Книга памяти Украины : Донецкая область. — Донецк, 1994–1999.— Т. 1–22.
- КПУ Зап. — Книга пам'яті України : Запорізька область.— Д., 1994–2009.— Т. 1–21.
- КПУ Ник. — Книга памяти Украины : Николаевская область. — Николаев, 1995–2013.— Т. 1–14.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України : Сумська область.— Суми, 1994–1998.— Т. 1–14.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України : Харківська область.— Х., 1994–2003.— Т. 1–20.
- КПУ Черниг. — Книга памяти Украины : Черниговская область.— К., 1995–2002.— Т. 1–9.
- КПЧ — Книга памяти Челябинской области.— <http://www.chelarthiv.ru>.
- Кравченко — *Кравченко Л. О.* Прізвища Лубенщини.— К., 2004.— 197 с.
- Курцова — *Курцова В. М.* З народнага слоўніка // Живое народнае слова : Дыялекталаг. зб. / Рэд. П. А. Міхайлаў, І. Я. Япкін.— Мінск, 1992.— С. 76–83.
- Лазаревский — Малороссийские переписные книги 1666 года / С послесловием Ал. Лазаревского.— К., 1900 (Отгиск из XIII книги «Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца»).
- Леонид — *Леонид, архимандрит.* Московский Звенигород и его уезд в церковно-археологическом отношении // Древности : Тр. Моск. археолог. об-ва / Под ред. В. Е. Румянцева.— М., 1878.— Т. 7. Вып. 2.— С. 92–161.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. Москва.
- Лисенко — *Лисенко П. С.* Словник специфічної лексики Правобережної Черкащини // Лексикограф. бюл.— К., 1958.— Вып. 4.— С. 5–21.
- Магницкий — *Магницкий В. К.* Чувашские языческие имена // Изв. Об-ва археологии, истории и этнографии при имп. Казан. ун-те.— 1905.— Т. 21. № 2–4.— С. 1–102.
- Морошкин — *Морошкин М.* Славянский именованослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке.— СПб., 1867.— 213 с.
- Мызников Беломорье — *Мызников С. А.* Русские говоры Беломорья : Материалы для словаря.— СПб., 2010.— 496 с.
- Мызников Поволжье — *Мызников С. А.* Русские говоры Среднего Поволжья: Чувашская Республика, Республика Марий Эл.— СПб., 2005.— 636 с.
- Новгор. словарь — Новгородский областной словарь / Изд. подгот. А. Н. Левичкин и С. А. Мызников.— СПб., 2010.— 1435 с.
- Новикова — *Новикова Ю. М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини.— Донецьк, 2007.— 996 с.
- Новосиб. — Словарь русских говоров Новосибирской области / Под ред. А. И. Федорова.— Новосибирск, 1979.— 605 с.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В. П. Строгова.— Новгород, 1992–1995.— Вып. 1–12; Великий Новгород, 2000.— Вып. 13.
- Носович — *Носович И. И.* Словарь белорусского наречия.— СПб., 1870.— 756 с.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографической комиссией.— СПб., 1859–1910.— Т. 1–6 и указатель.
- ОАРП — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подгот. текста и вступ. статья В. П. Петрова.— СПб., 2001.— 808 с.
- ОКГУМ — Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
- Опыт — Опыт областного великорусского словаря, изд. Вторым отд. имп. Академии Наук.— СПб., 1852.— 275 с.

- Память — *Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителей Иркутской области / Сост. И. И. Кузнецов, П. Ф. Московских, П. М. Шубенко.*— Иркутск, 1990.— Ч. 1–3.
- Панцьо — *Панцьо С. С. Антропонімія Лемківщини.*— Тернопіль, 1995.— 128 с.
- Панчук — *Панчук Г. Антропонімія Опілля.*— Тернопіль, 2001.— 194 с.
- Парфенова — *Парфенова Н. Н. Словарь русских фамилий конца XVI–XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья).*— М., 2005.— 480 с.
- Пешикан — *Пешикан J. Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Онома-толошки прилози.*— Београд, 1996.— Т. 12.— С. 439–537.
- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю. О., Галас Б. К. Матеріали до словника гуцульських го-вірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпат-ської області).*— Ужгород, 2005.— 266 с.
- ПК — *Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський.*— К., 1933.— 438 с.
- ПКВМ — *Переписные книги вологодских монастырей XVI–XVIII вв.: иссле-дование и тексты / Изд. подгот. О. Н. Адаменко, Н. В. Башнин, М. С. Черкасова (отв. ред.).*— Вологда, 2011.— 496 с.
- ПКМГ — *Писцовые книги Московского государства. Ч. 1: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н. В. Калачова.*— СПб., 1872–1877.— Отд. 1–2.
- ПКП — *Писцовая книга по Пскову и его пригородам XVI в. // Сб. Моск. ар-хива Мин-ва юстиции.*— М., 1913.— Т. 5.— 502 с.
- ПКПС — *Писцовая книга бывшего Пинского староства, сост. по повелению короля Сигизмунда Августа в 1561–1566 годах [...] Лаврином Вой-ною с переводом на русский язык.*— Вильна, 1874.— Ч. 1–2.
- ПКУ — *Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М. А. Липинского // Временник Демидовского юридического ли-цея.*— Ярославль, 1886–1888.— Кн. 41–46.
- ПМП — *Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д. Вир-ський і Р. Москаленко.*— К., 2012.— 233 с.
- ПМТ — *Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А. В. Анто-нов.*— М., 2005.— 760 с.
- Подвысоцкий — *Подвысоцкий А. И. Словарь областного архангельского наречия в его бытовом и этнографическом применении.*— СПб., 1885.— 197 с.
- Полякова — *Полякова Е. Н. К истокам пермских фамилий : Словарь.*— Пермь, 1997.— 276 с.
- ПОС — *Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. кол. Б. А. Ларин, А. С. Герд, С. М. Глускина и др.*— Ленинград ; СПб., 1967.— Вып. 1–.
- Поспелов — *Поспелов Е. И. Топонимический словарь Московской области: Се-ления и реки Подмосковья.*— М., 2000.— 320 с.
- ПС — *Пермская старина. Сборник исторических статей и материалов пре-имущественно о Пермском крае / Сост. А. А. Дмитриев.*— Пермь, 1889–1900.— Вып. 1–8.
- ПСРЛ — *Полное собрание русских летописей.*— М., 1962.— Т. 1 : Лавренть-евская летопись и Суздальская летопись по Академическому спис-ку.— 540 стб., 541–580 с.
- ПЧП — *Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упоряд. та вступ І. Си-тий, С. Горобець; передм. І. Кривошея.*— Чернігів, 2011.— 344 с.
- Пюльзю — *Пюльзю Е. А. Лексико-семантическая группа ‘умелый / неумелый человек’ в севернорусских говорах // Лексический атлас рус. народ. говоров : Материалы и исслед. 2001–2004 / Отв. ред. А. С. Герд.*— СПб., 2004.— С. 286–293.
- Рап. Мін. — *Рапановіч Я. Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай воб-ласці.*— Мінск, 1981.— 360 с.
- РДв. — *Рабочее движение в России в XVI веке : Сб. документов и материа-лов / Под ред. А. М. Панкратовой.*— 2-е изд., доп.— М., 1950–1963.— Т. 1–4.
- Редько — *Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвиськ : У 2 т.*— Л., 2007.
- Реестр — *Реестр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Під-гот. до друку: О. В. Тодійчук, В. В. Страшко, Р. І. Остап та ін.*— К., 1995.— 592 с.

- Речник — Речник на презимьята кај македонците / Обработ. О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков.— Скопје, 2001.— Т. 2.— 796 с.
- РІ ІФ — Реаблітовані історією: Івано-Франківська область.— Івано-Франківськ, 2000–2003.— Т. 1–5.
- РІ Хм. — Реаблітовані історією: Хмельницька область.— Хмельницький, 2008–2012.— Кн. 1–4.
- РС — Ревизская сказка войсковых обывателей сл. Мартовая Чугуевского уезда. 1782 год / Ред. кол. и авторы-сост.: О. С. Гнездило, А. Ю. Гриппа, В. Л. Маслийчук и др.— Х., 2010.— 122 с.
- РУС — Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд.: Т. С. Пристайко, І. С. Попова, І. І. Турута, М. С. Ковальчук.— Д., 2007.— 500 с.
- СВГ — Словарь вологодских говоров : Учеб. пособие по рус. диалектологии / Ред. Т. Г. Паникаровская.— Вологда, 1983–2007.— Вып. 1–12.
- Соколов — *Соколов А. И.* Русские имена и прозвища в XVII в. // Изв. Об-ва археологии, истории и этнографии при имп. Казан. ун-те.— 1891.— Т. 9. Вып. 1.— С. 1–16.
- СП — Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини) / Уклад.: Н. Д. Бабич, Н. С. Колесник, К. М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін.— Чернівці, 2002.— 426 с.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А. С. Герд.— СПб., 1994–2005.— Вып. 1–6.
- СРГ Коми — Словарь русских говоров Коми-Пермяцкого Автономного округа / Сост. Н. Ю. Копытов, И. А. Подюков, А. В. Черных.— Пермь, 2006.
- СРГПр. — Словарь русских говоров Прибайкалья.— Иркутск, 1986–1989.— Вып. 1–4.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А. И. Федорова.— Новосибирск, 1999–2006.— Т. 1–5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А. К. Матвеева.— Свердловск, 1962–1988.— Т. 1–7.
- СРДГ — Словарь русских донских говоров / Авторы-сост.: З. В. Валюсинская, М. П. Выгонная, А. А. Дибров и др. — Ростов н/Д, 1976. — Т. 1–3.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова.— М. ; Ленинград ; СПб., 1965.— Вып. 1—.
- ССГ — Словарь смоленских говоров / Под ред. А. И. Ивановой.— Смоленск, 1974.— Вып. 1—.
- ССЧ — Список селений и городов Черниговской губернии по уездам и волостям.— 2-е изд.— Чернигов, 1919.— 73 с.
- Стехна — *Стехна П. М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини : Словник / За ред. В. О. Горпинича.— Д., 2009.— 91 с.
- СТЗ — *Муллонен И. И., Азарова И. В., Герд А. С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред. А. С. Герда.— Петрозаводск, 2013.— 251 с.
- Сторожев — *Сторожев В. Н.* Материалы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке.— СПб. ; Пг., 1906–1918.— Вып. 1–2.
- Тексты — Тексты делового содержания XVI — начала XVII в. из мокшанских мест / Подгот. И. С. Филиппова // Памятники русского языка : Исслед. и материалы / Ред. В. С. Голышенко, А. И. Сумкина.— М., 1979.— С. 76–99.
- Тупиков — *Тупиков Н. М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Зап. Отд-ния рус. и слав. археологии имп. Рус. археолог. об-ва.— 1903.— Т. 6.— С. 86–914.
- УГГ — Указные грамоты городovým воеводам и приказным людям 1613–1626 гг. / Отв. ред. И. В. Пугач.— М., 2012.— 608 с.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004.— <http://www.mvcr.cz>.
- Чучка — *Чучка П. П.* Прізвища закарпатських українців : Історико-етимолог. словник.— Л., 2005.— 702 с.
- Швецова — *Швецова Т. В.* Материалы для словаря болгарских говоров СССР. Словарь говора села Твардицы // Статьи и материалы по болгарской



- диалектологии СССР / Отв. ред. С. Б. Бернштейн.— М., 1952.— Вып. 2.— С. 84–98.
- Шейн — *Шейн П. В.* Дополнения к Толковому словарю Даля // Зап. Акад. наук (приложение).— СПб., 1873.— Т. 22. № 6.— С. 1–52.
- Шульгач — *Шульгач В. П.* Нариси з праслов'янської антропонімії.— К., 2008.— Ч. 1.— 413 с.
- ЭССЯ — *Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд / Под ред. О. Н. Трубачева и А. Ф. Журавлева.*— М., 1974.— Вып. 1.—
- Юркевич — *Юркевич В.* Харківський перепис р. 1660 // Зап. істор.-філол. від. ВАН.— К., 1928.— Кн. 20.— С. 129–173.
- ЯОС — *Ярославский областной словарь : Учеб. пособие / Науч. ред. Г. Г. Мельниченко.*— Ярославль, 1981–1991.— [Вып. 1–10].
- Яўсеєў — *Яўсеєў П.* Маці казала так...— Мінск, 1978.— 111 с.
- Bernát — *Bernát L.* Obyvatel'stvo dubnickej farnosti v 17–19. storočí vo svetle matrik.— Bratislava, 2009.— 124 s.
- Boryś — *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego.— Kraków, 2005.— 863 s.
- Bubak — *Bubak J.* Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. — Wrocław etc., 1970–1971.— Cz. 1–2.
- Buffa — *Buffa F.* Slovník šarišských nářečí.— Prešov, 2004.— 350 s.
- Im. m. — *Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji.*— Beograd, 1956.— 497 s.
- Kott — *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický / Sest. Fr. Št. Kott.*— V Praze, 1878–1884.— D. 1–4.
- Krahe — *Krahe H.* Lexikon altillyrischer Personennamen.— Heidelberg, 1929.— 174 s.
- Krištof — *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice.— Bratislava, 1969.— 305 s.
- Kronsteiner — *Kronsteiner O.* Die alpenlawischen Personennamen.— Wien, 1981.— 213 s.
- Leksik — *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske.*— Zagreb, 1976.— 772 s.
- Malnar — *Malnar S.* Prezimena u čabarskom kraju kroz stoljeća 1498–1997.— Čabar, 2010.— 291 s.
- Nosić — *Nosić M.* Prezimene zapadne Hercegovine.— Rijeka, 1998.— 364 s.
- Pamięć — *Pamięć. Память / Сост.: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мура-ни; пер. с пол. под ред. К. Козакевич.*— Варшава, 1987.— Ч. 1–2.
- Pavlović — *Pavlović Z.* Baza tur u patronimiji i toponimiji // Onomastica Jugoslavica.— 1982.— Knj. 10.— S. 171–176.
- Pleskalová — *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen.— Brno, 1998.— 158 s.
- Rospond — *Rospond S.* Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. — Wrocław etc., 1984.— 464 s.
- Rymut — *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny.— Kraków, 1999–2001.— T. 1–2.
- Schlimpert — *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte.— Berlin, 1978.— 271 s.
- Skalová — *Topografická mapa u zemí Obodriců a Veletů-Luticů ve světle místních jmen / Vyprac. H. Skalová.*— Praha, 1965 (= Vznik a počátky Slovanů. V).— 95 s., 32 k.
- SLI — *Slovenskí listy a listiny z XV. a XVI. storočia / Ed. B. Varsik.*— Bratislava, 1956.— T. 1.— 441 s.
- SN — *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut.*— Kraków, 1992–1994.— T. 1–10.
- SSNO — *Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego.*— Wrocław etc., 1965–1985.— T. 1–7.
- Superanskaja — *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen.— Leipzig, 1997.— 64 s.
- Sychta — *Sychta B.* Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej.— Wrocław etc., 1967–1976.— T. 1–7.
- Tichoniuk — *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku.— Opole, 1988.— 121 s.

- TP — Turzovské priezviská / Zost. I. Gajdičiar.— Turzovka, 2011.— 249 s.  
TZ Bratislava — Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003.— Bratislava, 2002.— 408 s.  
TZ Trnava — Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005.— Trnava, 2004.— 232 s.  
UFP — Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík.— Bratislava, 1959.— 1–2.  
Vasmer RGN — Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer.— Wiesbaden, 1962–1980.— Bd 1–10; 1988.— Bd 11 (Ergänzungen und Nachträge).  
VZS — Viri za zgodovino slovencev. Kn. 8: Ljubljanski trgovski knjigi iz prve polovice 16. stoletja / Uredil S. Vilfan.— Ljubljana, 1986.— 233 s.  
Wenzel — *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen.— Bautzen, 1987–1994.— Bd 1–3.  
ZSSP — Začasni slovar slovenskih priimkov / Odg. red. F. Bezljaj.— Ljubljana, 1974.— 723 s.

V. A. SHULGACH

**A FRAGMENT OF EARLY SLAVIC ANTROPONYMIC POOL (lexical and wordbuilding microsystem with the root \*Tur)**

The paper discusses the reconstruction of a fragment of Early Slavic antroponymic pool (lexical and wordbuilding microsystem with the root \*Tur). Basing on the available sources the author has recovered over 130 potential early antroponyms.

Keywords: antroponym, early antroponym, Early Slavic reconstruction.